

تأثیر حاشیه‌نشینی بر قاچاق کالا و ارز

مطالعه موردی: استان‌های کردستان و سیستان و بلوچستان

محسن شاطریان^۱، محمود گنجی‌پور^۲

امیر اشنویی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۲

چکیده

قاچاقچیان فشارسرنج‌های زنده جوامعی هستند که در وضع تنش آلودی قرار دارند. وضع آنها زاینده برخی از پدیده‌های اجتماعی امروز است که می‌توان مهم‌ترین آنها را شهرنشینی شتابان و حاشیه‌نشینی دانست. در این پژوهش به بررسی رابطه بین حاشیه‌نشینی و قاچاق کالا و ارز می‌پردازیم. روش تحقیق، اسنادی و پیمایشی با استفاده از پرسشنامه خود ساخته می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را مسئولان سازمان‌های دولتی در دو استان کردستان و سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۸۹ تشکیل می‌دهند. بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران تعداد ۳۳۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب، که برای هر استان ۱۶۵ نفر تعیین گردیده و پرسشنامه به صورت تصادفی بین آنها توزیع شد. داده‌ها با بهره‌گیری از آمارهای توصیفی و تحلیلی در SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده از تحقیق نشان می‌دهد که بین حاشیه‌نشینی و قاچاق کالا رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: قاچاق کالا، حاشیه‌نشینی، کردستان، سیستان و بلوچستان

۱. عضو هیأت علمی دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی

Email:shaterian@kashanu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

۳. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

The effect of suburb-dwelling on the smuggling of goods and foreign exchange

Case Study: Kurdistan, Sistan and Baluchestan Provinces

Mohsen Shaterian, Mahmoud Ganjipour, Amir Ashnoyi

Abstract

Smugglers are lively barometers of societies that are in a stressful state. Their status results from some of today's social phenomena of which accelerated urbanization and suburb-dwelling considered as the most important ones. In this study we examine the relationship between suburb-dwelling and smuggling of commodities and foreign exchanges. The research method is documentary and survey using self-made questionnaire. The statistical population of this study consists of officials of governmental organizations in Kurdistan province and Sistan and Baluchestan province in ۲۰۱۰. Based on the Cochran sampling formula, ۳۳۰ persons were selected as sample size, of which ۱۶۵ persons for each province. The questionnaires were distributed randomly among them. Data were analyzed using descriptive and analytical statistics in SPSS. The results show that there is a direct and significant relationship between suburb-dwelling and smuggling.

Keywords: commodity smuggling, suburb-dwelling, Kurdistan, Sistan and Baluchistan

بیان مسئله

حاشیه‌نشینی در ایران براساس دلایل بی‌شماری اکنون یک معضل ملی محسوب می‌شود که با ادامه روند فعلی بی‌شک به یک فاجعه ملی منجر خواهد شد. ابعاد معضلاتی که حاشیه‌نشینی باعث نشو و نمای آنها شده است، بسیار فراتر از عدم هماهنگی در بافت فیزیکی شهرها است. زیرا حاشیه‌نشینی از یک سو، محصول فضولات پالایش نشده اقتصاد نامتوازن شهری و فرهنگ فقر بوده، و از سوی دیگر خود صادرکننده فهرست ناهنجاری و کژمداری رفتاری به شهرها هستند. حاشیه‌نشینی در ایران مولد توسعه برونزای کشور و محوریت یافتن شهر به عنوان کانون تحولات صنعتی، توسعه اقتصادی و نوسازی کشور است (پیران، ۱۳۶۶، ص ۳۱).

متأسفانه رابطه نزدیکی بین فقر و مشاغل کاذب وجود دارد. فشارهای اقتصادی، بیکاری و درآمدهای پایین موجب گسترش حاشیه‌نشینی می‌شود که آنرا فرهنگ فقر می‌گویند قانون‌گریزی بر اساس خنثی‌سازی تشدید می‌شود یا اطلاع‌رسانی رسانه‌ای می‌تواند مواردی از قانون‌گریزی و پیامدهای آن برای افراد از طریق حاشیه‌نشینی بوجود آید تا پیامدهای منفی قانون‌گریزی بیش از پیامدهای مثبت آن را ملاحظه نمود. لازمست که شرایطی در مکان‌های اصلی زندگی افراد بوجود آید تا مانع مهاجرت افراد به حاشیه شهرها بویژه شهرهای بزرگ شود.

فقر مفرط اقتصادی و همچنین عدم مهارت فنی در میان مهاجران حاشیه‌نشین ایران، مشاغلی را رواج داده که در متن زیست شهری به وضوح قابل رویت است، دستفروشی، قاچاق کالا، دلالی‌های کاذب امروز نه تنها در حاشیه شهر بلکه در متن شهرها نیز نمود پیدا کرده است.

از سوی دیگر، فقر فرهنگی مانند داشتن خانواده‌ای ناقص و یا کم‌سواد، نقش عمده‌ای در روی آوردن خانواده‌ها به ناهنجاری‌ها از جمله قاچاق کالا می‌شوند. موضوع قاچاق کالا بعنوان یک آسیب اجتماعی با سایر پدیده‌های اجتماعی همچون بیکاری، ناپرابری، فقر و محرومیت ... مرتبط می‌باشد. حال این سوال مطرح می‌شود که آیا بین قاچاق کالا و ارز و حاشیه‌نشینی رابطه وجود دارد؟ که در این تحقیق ما به دنبال پاسخ به این سوال هستیم.

مبانی نظری

مفهوم حاشیه نشینی

دیدگاه‌ها و نظریات بسیاری در رابطه با پدیده حاشیه‌نشینی تاکنون از سوی صاحب‌نظرانی همچون نظریه ترکیبی لوئیس در رابطه با پیوندهای اجتماعی - قومی (پاپلی یزدی و رجبی، ۱۳۸۳: ۳۱۰)، نظریه شهری شدن لوئیس ورث و جدایی‌های فضایی (همان، ص ۳۰۶)، نظریه‌های بوم‌شناسی مکتب شیکاگو، نظریات رابرت پارک درباره رابطه مناطق مسکونی ارزان قیمت و حاشیه نشینی (ممتاز، ۱۳۸۳: ۱۲۸)، نظریه کلودگرون در مورد تغییر در نحوه استفاده از زمین و کمبود مسکن در مناطق حاشیه‌نشین (زاهدانی، ۱۳۸۰: ۱۶)، دیدگاه قشربندی اجتماعی (Bablu, ۱۹۸۲)، نظریه نئوسوسیالیسم (پیری، ۱۳۸۴)، نظریه پل میدوز و افراین میزروچی مبنی بر مهاجرت و حاشیه نشینی (خوب آیند، ۱۳۸۴: ۴۸)، نظریه فشار (Agnew, ۱۹۹۹) و مکتب وابستگی و قوانین مهاجرتی روانشتاین مبنی بر مهاجرت افراد محروم از فرصت‌های شهری (اوبرای، ۱۳۷۰: ۷۰) ارایه شده است. حال با توجه به اشکال مختلف حاشیه نشینی و تنوع عوامل تشکیل دهنده آن، به طور مختصر به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

عده‌ای بر این باورند که حاشیه‌نشینان کسانی هستند که در سکونتگاه‌های غیر متعارف با ساکنین بافت اصلی (شهر) زندگی می‌کنند، گروه‌های مزبور بیشتر بر اثر نیروی دافعه‌ی خاستگاه چون فقر و بیکاری و کمتر عوامل جاذب شهری، از زادگاه خود — روستا، ایل یا شهر — رانده شده و به شهرها روی آورده‌اند. از آنجا که اکثریت این گروه‌ها بی‌سواد بوده و مهارت لازم را جهت جذب در بازار کار شهر ندارند، عامل پس‌ران شهری نیز آنها را از شهر رانده و به حاشیه‌کشانده است (منصوریان و آیت‌اللهی، ۱۳۵۶: ۲).

حاشیه‌نشینی، نوعی سکونت در فضای شهری است که در تمامی ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و حقوقی با سایر انواع سکونت موجود در شهر تفاوت‌های اساسی را نشان می‌دهد (coit, ۱۹۹۴: ۱۱۶). ناپایداری حاصله از ناکارآمدی ساختار و عناصر سیستم‌های مناطق شهری در کشورهای جهان سوم، ویژگی‌های

اساسی را در این سکونتگاه‌ها ایجاد کرده است (Nahiduzzaman, ۲۰۰۶:۴). مهمترین این ویژگی‌ها شامل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی، فرهنگی و قانونی می‌باشد (Asia, ۲۰۰۱, source). به عبارتی منظور از حاشیه‌نشینان، کسانی هستند که در محدوده اقتصادی شهر زندگی می‌کنند و جذب نظام اجتماعی و اقتصادی شهر نشده‌اند (زاهد زاهدانی، ۱۳۶۹:۶) و خود شیوه‌ی جدیدی از زندگی را به وجود آورده‌اند که نسبت به سه شیوه‌ی رایج زندگی یعنی شهری، روستایی و ایلاتی متفاوت بوده و با ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی مخصوص به خود بافت فیزیکی معینی را به وجود می‌آورند (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۷۰:۶۴). بنابراین ویژگی‌های مناطق حاشیه‌نشین عبارتند از: نارسایی عرضه خدمات درمانی، تراکم زیاد جمعیت در واحدهای مسکونی، فقدان آسایش لازم و خطرات ناشی از عوامل طبیعی (مجله جهاد، ۱۳۶۶:۵). حاشیه‌نشین به مفهوم کلی، به کسی گفته می‌شود که در شهر سکونت دارد ولی به علل گوناگون نتوانسته است جذب نظام اقتصادی و اجتماعی شهر شود و از خدمات شهری استفاده کند (عابدین درکوش، ۱۳۷۲:۱۲۱).

به عبارت دیگر حاشیه منطقه واحدهای مسکونی رو به ویرانی، فرسوده و با تجهیزات ناقص در حاشیه‌ی شهرها؛ تسلط فرهنگ فقر در منطقه؛ جدایی‌گزینی توده‌ای مردم روستایی از جامعه‌ی شهری؛ شهرک‌های چسبیده به شهر با مواد و مصالح کم دوام ساختمانی، گوشه‌گیری مردم منطقه از زندگی شهری؛ مهاجرت و سکونت بخشی از مردم روستاها در حاشیه شهرها؛ (شکوئی، ۱۳۵۴:۱). به طور کلی منظور از حاشیه‌نشین، خانواده‌های تهیدست و غالباً مهاجری هستند که به تعبیر اُسکار لوئیس، در نوعی فرهنگ فقر زندگی می‌کنند. آنان به طور کامل جذب شیوه‌ی جدید زندگی شهری نشده و در حاشیه‌ی آن به زندگی ادامه می‌دهند (دراکایس، ۱۳۷۷:۱۲۱).

خصوصیات مناطق حاشیه‌نشین

۱. مناطق حاشیه‌نشین در برگیرنده مکان جغرافیائی مشخص هستند.
  ۲. منافع مشترک ساکنین را به هم پیوند می‌دهد.
  ۳. الگوهای مشترکی بر روابط اجتماعی و اقتصادی ساکنین آنها حاکم است.
  ۴. تجانس گروهی و همبستگی نسبتاً بالائی خاصه در مواجهه با مسائل مشترک و افراد خارج از اجتماع خود بروز می‌دهد.
  ۵. نهادهای خاص خود پدید آورنده اند.
  ۶. یکدیگر را به خوبی کنترل می‌کنند (پیران ۱۳۶۶).
- علاوه بر مشخصه‌های فوق، دارای خصوصیات مشترک زیرین نیز هستند:
- عمدتاً جمعیت حاشیه‌نشین را جوانان تشکیل می‌دهند.
  - در ساختمان محیط مسکونی خود و در برابر عملیات تخریب، روحیه بسیار قوی همکاری دارند.
  - به افراد غیر ساکن در منطقه اعتماد نداشته و در مسائل خود آنها را شرکت نمی‌دهند.
  - به لحاظ عدم وجود فضای کافی، اغلب اوقات خود را در خارج از چهارچوب مسکونی می‌گذارند.
  - ناهنجاریهای اجتماعی به لحاظ از بین رفتن ارزش‌های انسانی در حاشیه شهرها، سریع پرورش یافته و اعمالی چون دزدی، اعتیاد، قاچاق و فحشاء در آنجا بیش از متن اصلی شهر دیده می‌شود (حسین زاده دلیر، ۱۳۷۰: ۶۴).

مفهوم قاچاق کالا

در اصطلاح امروز، معمولاً قاچاق به آن دسته از کالاهایی اطلاق می‌شود که خارج از مقررات دولتی وارد یا خارج می‌شود.

قاچاق یعنی کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود و متاعی که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع باشد. به طور کلی، هر نوع معامله یا مبادله کالا با پول یا کالایی دیگر که دولت محدودیت یا ممنوعیتی علیه آن وضع کرده باشد قاچاق محسوب

می‌شود و این در تجارت و مبادله کالا به قدمت تاریخ است (شهیدی، ۱۳۷۵). قاچاق در مصوبه کنوانسیون بین‌المللی کمک‌های متقابل اداری به منظور پیشگیری، تجسس و مقابله با جرائم گمرکی مصوب ژوئن ۱۹۸۰ چنین تعریف شده است: اصطلاح "قاچاق" عبارت از تقلب گمرکی است که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی باشد (گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳، ص ۳). منظور از قاچاق در اصطلاح گمرک و دیگر دستگاه‌های وصولی دولت عبارت است از گریزانیدن کالا از پرداخت مالیات و عوارض به دولت یا فرار دادن کالا از شمول مقررات دولتی و نقل و انتقال و خرید و فروش آن به طور غیر مجاز و ممنوع (www.irica.gov.ir).

ابعاد قاچاق کالا

تجارت غیررسمی یا قاچاق، یکی از مشخص‌ترین آثار بیمارگونه در نواحی حاشیه‌ای است که صرفاً به دلیل فقر و فقدان هماهنگی میان مردم منطقه، بی‌ثباتی و اختلاف در سطح قیمت‌ها و همچنین ضعف عوامل اجرایی به وجود آمده است (فرهنگ آذر، ۱۳۸۶، ص ۲۲۸). بنابراین در این شرایط باید انتظار داشت که فقرا برای تطبیق‌پذیری رفتارهای غیرقانونی بیش‌تری برای پاسخ‌گویی تقاضاها و رفع نیازهای ضروری خود انجام دهند (عبدالهی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۷). نتایج گویای آن است که مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر وقوع و افزایش قاچاق کالا، چربیدن ریسک و به خطرانداختن خود در قبال وارد کردن کالاهای غیرقانونی و غیرمشروع می‌باشد (ملایی، ۱۳۸۶، ص ۱۷۲).

اکثر خانواده‌های حاشیه‌نشین شغل رسمی برای تأمین معاش خود ندارند و چون این افراد عموماً فاقد مهارت و تخصص و سرمایه‌گذاری می‌باشند به مشاغل کاذب و بعضاً مجرمانه مثل دست‌فروشی، کوپن‌فروشی، تکدی‌گری، زباله‌دزدی، خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی روی می‌آورند. بر حسب آمارهای موجود حدود ۲۰ درصد افراد این مناطق فاقد شغل می‌باشد.

آثار متقابل کالاهای قاچاق و حاشیه‌نشینی

الف) نقش مناطق حاشیه‌ای بر قاچاق کالا و ارزش:

جوان‌گرایی جمعیت با خصوصیات عاطفی و احساسی عمل کردن، ارجحیت هدف بر وسیله و به دست آوردن آن هدف در زمان کوتاه، یکی از ویژگی‌های جمعیت مورد بررسی است. این خصیصه همراه با شاخص بیکاری، پایین بون سطح درآمد در مقایسه با نرخ تورم و گرانی، همچنین افزایش هزینه‌های جانبی و اساسی زندگی به ویژه مسکن و اجاره‌نشینی از متغیرهای مستقل بیرونی هستند که گرایش به "روی آوردن به قاچاق کالا" را تاحدودی فراهم می‌نماید (اجلالی، ۱۳۸۳).

با توجه به نمودار شماره (۱) درمی‌یابیم که بین دو متغیر، ارتباط متقابل وجود دارد، به این معنی که در صورت عدم وجود برنامه ریزی و افزایش فقر، حاشیه‌نشینی گسترش یافته و به همین ترتیب گرایش به فعالیت‌های غیر قانونی افزایش می‌یابد.

عوامل عمده افزایش قاچاق کالا در مناطق حاشیه‌نشین شهرها عبارتند از:

- عدم وجود فرهنگ قانون مداری
  - عدم کنترل
  - عدم امنیت شغلی
  - سرخوردگی اجتماعی و فقر
  - ضعف مدیریت اجرایی
  - سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی تک‌محوری
  - عدم برنامه ریزی در ایجاد مسکن
- عوامل گفته شده با توجه به دور شدن از مرکز، شدت بیشتری می‌یابند (هریسی نژاد، ۱۳۸۳، ص ۵۷).

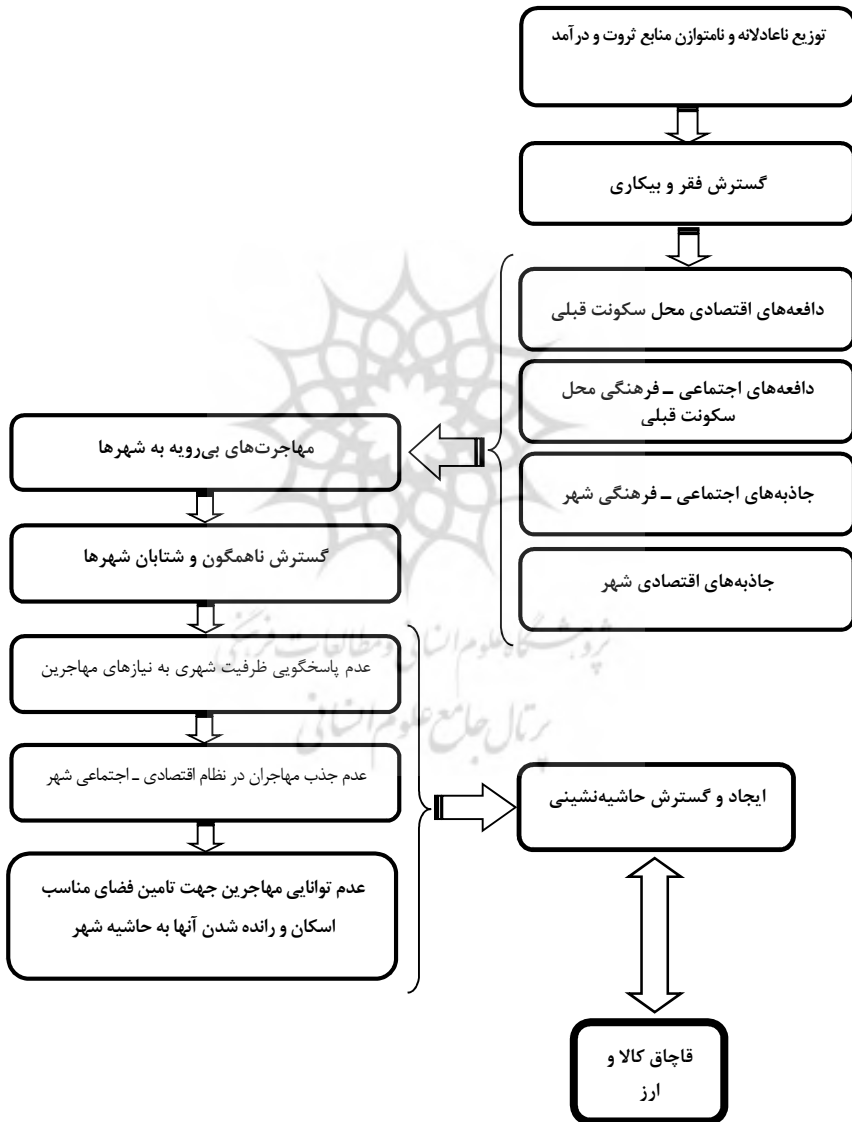
ب) دستاوردهای قاچاق کالا در مناطق حاشیه‌نشین:

- افزایش فاصله طبقاتی (در سرمایه قاچاق کالا در مرز)
- عصیان جوانان (در سایه ارائه الگوی جدید)
- فرار از اجتماع (جامعه خود را ضعیف و جامعه دیگری را قوی پنداشتن)

- تضعیف نهادهای اجتماعی
- تجمل‌گرایی (ارمغان، ۱۳۸۸، ص ۵).

نمودار شماره ۱. تأثیر و تأثر متغیرهای حاشیه‌نشینی بر قاچاق کالا

ضرورت تحقیق

مهاجرت روستاییان و ساکنان شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ موجب تراکم جمعیت شده که این خود افزایش سریع بهای مسکن و اجاره مسکن و روی هم رفته بالا رفتن سطح کلی قیمت‌ها و ناعدالانه تر شدن توزیع ثروت‌ها و درآمدها در جامعه را به دنبال داشته است.

مهاجرین با روی آوردن به شهرها به علت وجود امکانات بیشتر و بهتر باعث حاشیه نشینی و آلونک نشینی در اطراف شهرها می‌شوند و در سایه تفاوت‌های فرهنگی، درک متقابل و مناسبی نیز میان مهاجران و ساکنان به وجود نمی‌آید و بنابراین ناهنجاری‌هایی در زمینه شهرنشینی بروز می‌کند.

از سوی دیگر، قاچاق تاثیر بسیار ناصوابی را بر حاشیه نشینی در شهرها دارد. در حقیقت برای مهار قاچاق باید مفهوم حاشیه نشینی و خصوصیات مناطق حاشیه‌نشین، ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی و ابعاد فرهنگی قاچاق کالا و پیامد تفاوت‌های فرهنگی شهرهای دارای حاشیه‌نشین و آثار متقابل کالاهای قاچاق و حاشیه‌نشین مورد توجه قرار گیرد.

فرضیه تحقیق

به نظر می‌رسد بین حاشیه‌نشینی و قاچاق کالا رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

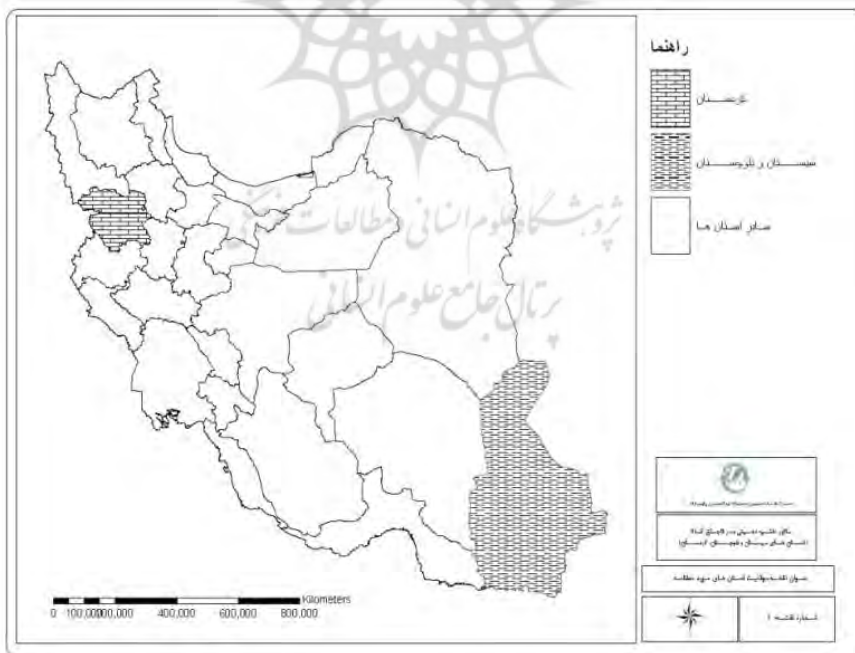
روش پژوهش حاضر، روش اسنادی و پیمایشی است. با استفاده از روش اسنادی، ابعاد مفهومی و نظری موضوع مورد بررسی قرار گرفته و از روش پیمایشی نیز برای بررسی چگونگی توزیع و روابط بین متغیرهای وابسته و مستقل استفاده شده است. در این زمینه ابتدا پرسشنامه‌های تحقیق تهیه شده و با طرح آن‌ها و گرفتن پاسخ‌هایشان از پاسخگویان جامعه آماری، اطلاعات در زمینه موضوع مورد تحقیق به دست آمده است. در این روش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS، ورود داده‌ها انجام شده و با استفاده از

فعالیت‌های آمار توصیفی و تحلیلی، داده‌های پژوهش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

اعتبار و قابلیت اعتماد

اعتبار سنجش بستگی به مفهوم یا معرف‌های تجربی سنجش آن دارد. اصلی‌ترین روش آزمون اعتبار، بررسی دقیق سنجه مفهوم در پرتو معنای آن و طرح این پرسش جدی است که آیا این ابزار سنجش واقعا مفهوم مورد نظر را می‌سنجد یا نه (هومن، ۱۳۷۶، ص ۲۲۸). در تحقیق حاضر، جهت افزایش درجه اعتبار، از روش صوری استفاده شده است. بدین منظور، پرسشنامه بعد از تدوین در اختیار صاحب نظران، متخصصان و استادان قرار گرفت و پس از جمع آوری نظرات آن‌ها، اصلاحات لازم انجام شد.

نقشه شماره ۱. موقعیت استان‌های مورد مطالعه

منظور از روایی یا پایایی این است که اگر آزمایشی را چند بار تکرار کنیم یا تجزیه و

تحلیل را به دفعات مختلف انجام دهیم، در همه موارد نتایج به دست آمده یکسان باشد (ساروخانی، ۱۳۷۸، ص ۱۵۱). برای تعیین روایی این تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. در واقع آلفای کرونباخ نشانگر انسجام درونی و همسازی داخلی گویه‌ها به شمار می‌رود. در این تحقیق میزان آلفای محاسبه شده (۰/۷۱) عدد مطلوبی است و می‌توان گفت که دقت لازم برای احراز پایایی سازه‌ها در پرسشنامه به کار گرفته شده و گویه‌های طراحی شده برای سنجش متغیرها با یکدیگر همبستگی درونی دارند.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

در پژوهش حاضر، جامعه آماری را مسئولان سازمان‌های دولتی در دو استان کردستان و سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۸۹ تشکیل می‌دهند. حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران (حافظ نیا، ۱۳۷۵، ص ۱۱۹) و سهم اطمینان ۹۵ درصد، تعداد ۳۳۰ نفر محاسبه شد که برای هر استان ۱۶۵ نفر تعیین گردیده و به صورت سهمیه‌ای و تصادفی بین آن‌ها توزیع و جمع‌آوری گردید (نقشه شماره ۱).

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در دو قسمت ارائه می‌گردد. در قسمت اول به توصیف و توزیع فراوانی مطلق و درصد پاسخگویان به وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه نشینی اشاره شده و در قسمت دوم به رابطه هر یک از آن‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری پرداخته می‌شود.

یافته‌های توصیفی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در استان کردستان ۵/۵ درصد پاسخگویان یعنی ۹ نفر وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه نشینی را در حد خیلی کم، حدود ۷/۳ درصد یعنی ۱۲ نفر این رابطه را در حد کم، حدود ۲۳/۶ درصد یعنی ۳۹ نفر رابطه را در حد متوسط دانسته‌اند. به همین ترتیب ۴۰ درصد پاسخگویان یعنی ۶۶ نفر وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه نشینی را در حد زیاد و حدود ۲۳/۶ درصد افراد یعنی ۳۹

نفر این تأثیر را در حد خیلی زیاد دانسته‌اند. حال با توجه به داده‌ها و میانگین محاسبه شده می‌توان گفت که مسئولان سازمان‌های دولتی در استان کردستان وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه‌نشینی را در حد ۳/۶۹ درصد می‌دانند که این امر نشان می‌دهد که بین حاشیه‌نشینی و قاچاق کالا رابطه قوی وجود دارد.

جدول شماره ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان در استان کردستان
بر اساس تأثیر حاشیه‌نشینی بر قاچاق کالا

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	
۵/۵	۵/۵	۹	خیلی کم
۱۲/۷	۷/۳	۱۲	کم
۳۶/۴	۲۳/۶	۳۹	متوسط
۷۶/۴	۴۰	۶۶	زیاد
۱۰۰	۲۳/۶	۳۹	خیلی زیاد
	۱۰۰	۱۶۵	کل
	۳/۶۹		میانگین

همچنین یافته‌های تحقیق در استان سیستان و بلوچستان نشان می‌دهد که ۹/۱ درصد پاسخگویان یعنی ۱۵ نفر وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه‌نشینی را در حد کم، حدود ۲۳/۶ درصد یعنی ۳۹ نفر رابطه را در حد متوسط دانسته‌اند. به همین ترتیب ۳۴/۵ درصد پاسخگویان یعنی ۵۷ نفر وجود رابطه بین قاچاق کالا و حاشیه‌نشینی را در حد زیاد و حدود ۳۲/۷ درصد افراد یعنی ۵۴ نفر این تأثیر را در حد خیلی زیاد دانسته‌اند.

حال با توجه به داده‌ها و میانگین محاسبه شده می‌توان گفت که مسئولان سازمان‌های دولتی در استان سیستان و بلوچستان وجود رابطه بین قاچاق کالا و

حاشیه نشینی را در حد ۳/۹۱ درصد می‌دانند که این امر نشان می‌دهد که در این استان هم بین حاشیه نشینی و قاچاق کالا رابطه قوی وجود دارد.

جدول شماره ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان در استان سیستان و بلوچستان

براساس تاثیر حاشیه نشینی بر قاچاق کالا

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	
۹/۱	۹/۱	۱۵	کم
۳۲/۷	۲۳/۶	۳۹	متوسط
۶۷/۳	۳۴/۵	۵۷	زیاد
۱۰۰	۳۲/۷	۵۴	خیلی زیاد
	۱۰۰	۱۶۵	کل
	۳/۹۱		میانگین

یافته‌های تحلیلی

در جدول زیر میزان همبستگی متغیرهای قاچاق کالا و حاشیه نشینی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون ارایه شده است.

جدول شماره ۴. ضریب همبستگی بین قاچاق کالا و حاشیه‌نشینی

میزان همبستگی	معناداری (Sig)	استان
۰/۸۷۲	/۰۰۰	کردستان
۰/۸۴۱	/۰۰۰	سیستان و بلوچستان

میزان همبستگی بین دو متغیر قاچاق کالا و حاشیه نشینی در استان کردستان با $(rs = 0/872 \text{ و } sig = 0/000)$ در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

همچنین میزان همبستگی بین دو متغیر قاچاق کالا و حاشیه نشینی در استان سیستان و بلوچستان با $(rs = 0/841 \text{ و } sig = 0/000)$ در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. به گونه‌ای که با افزایش حاشیه‌نشینی، قاچاق کالا نیز افزایش می‌یابد.

نتیجه‌گیری

رابطه نزدیکی بین فقر، هنجار شکنی و مشاغل کاذب وجود دارد. فشارهای اقتصادی، بیکاری و درآمدهای پایین، باعث گسترش محلات حاشیه‌نشین شهری می‌شود. این محلات دارای فرهنگ خاص خود هستند که برخی از پژوهشگران از آن به عنوان فرهنگ فقر یاد می‌کنند. فرهنگ فقر باعث احساس باعث درماندگی، ناامیدی و تمایل به هنجارشکنی می‌شود. مشکلات اقتصادی باعث می‌شود که بخشی از بدنه اجتماع از آن کنده شود و به زندگی حاشیه‌نشینی روی آورد. این محلات اخلاق خاص خود را دارند. در این محلات خشونت، فقر، فساد و قاچاق کالا زیاد است. در محلات حاشیه‌نشین گرانی مسکن، گسترده‌تر شدن فقر و افزایش بی‌کاری، روز به روز گسترده‌تر می‌شوند.

این محلات، فقرزده و آلوده هستند و در آنها جرم و جنایت، فحشا، استعمال و فروش مواد مخدر و قاچاق بسیار شایع است. برخی از ساکنان این محلات برای رهایی از بی‌کاری و فقر به مشاغل کاذب روی می‌آورند. اما این مشاغل کاذب به جای درمان بیماری محلات حاشیه‌نشین به مشکلات اقتصادی، اجتماعی شهر افزوده است. محلات حاشیه‌نشین شهر بیانگر بحران اقتصادی و بحران شهرنشینی هستند. درمان این بیماری در گرو در پیش گرفتن یک برنامه همه‌جانبه است که سبب ایجاد تعادل بین درآمد و هزینه‌های زندگی شهروندان، ایجاد کار مفید و بازسازی اقتصادی شود.

منابع

- پاپلی یزدی، محمدحسین و حسین رجبی سناجردی (۱۳۸۳)، نظریه شهر و پیرامون، انتشارات سمت.
- حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۷۰)، حاشیه‌نشینی؛ در جستجوی معنی و مفهوم، دانشگاه تبریز.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی شهر، انتشارات شرکت سهامی انتشار.
- زاهد زاهدانی، سید سعید (۱۳۸۰)، حاشیه‌نشینی، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه شیراز.
- پیری، عیسی (۱۳۸۴)، امکان‌سنجی به کارگیری راهبرد توانمندسازی در سامان‌دهی سکونتگاه‌های غیررسمی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- خوب آیند، سعید (۱۳۸۴)، تحلیل فضایی علل شکل‌گیری حاشیه‌نشینی در اصفهان، پایان‌نامه دکترای جغرافیا، دانشگاه اصفهان.
- اوبرای، اس (۱۳۷۰)، مهاجرت، شهرنشینی و توسعه، ترجمه فرهنگ ارشاد، انتشارات موسسه کار و تامین اجتماعی.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۷۶)، شناخت روش علمی در علوم رفتاری، انتشارات سمت.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۶)، دایره‌المعارف علوم اجتماعی، انتشارات کیهان.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۷۵)، روش تحقیق در علوم انسانی، سمت.
- پیران، پرویز (۱۳۶۶)، شهرنشینی شتابان و ناهمگون (آلونکنشینی در تهران)، ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۲.
- اجلالی، پرویز (۱۳۸۳)، پرخاشگری و خیانت، انتشارات آب.
- زاهد زاهدانی، سید سعید (۱۳۶۹)، حاشیه‌نشینی، انتشارات دانشگاه شیراز.
- عبدالهی، محمد (۱۳۷۸) موانع قانون‌گرایی در ایران، نشریه فرهنگ عمومی، شماره ۲۰.
- فرهنگ آذر، میرجعفر (۱۳۸۶)، صیانت از مرزهای کشور جمهوری اسلامی ایران با رویکرد سیاسی و اقتصادی، همایش مرز، آذربایجان غربی.
- ملایی، کامبیز (۱۳۸۶)، مرز و امنیت آن بر جرائم از دیدگاه جامعه‌شناسی انحرافات، همایش مرز، آذربایجان غربی.
- هریسی‌نژاد، کمال‌الدین (۱۳۸۳)، مسائل و جرائم مالی - اقتصادی و سرقت، انتشارات آگاه.
- شکوئی، حسین (۱۳۵۴)، حاشیه‌نشینان شهر تبریز، دانشگاه تبریز.
- عابدین درکوش، سعید (۱۳۶۴)، درآمدی بر اقتصاد شهری، مرکز نشر دانشگاهی، تهران.

- دراکاکیس اسمیت، دیوید (۱۳۷۷)، شهر جهان سومی، ترجمه فیروز جمالی، نشر توسعه، تهران.
 مجله جهاد (۱۳۶۶)، تعریف و مفهوم حاشیه‌نشینی و گسترش حاشیه‌نشینی در جهان، نشریه
 جهاد سازندگی، سال هشتم، شماره ۱۰۴.
- منصوریان، محمدکریم و علیرضا آیت‌اللهی (۱۳۵۶)، حاشیه‌نشینان شیراز، انتشارات دانشگاه شیراز.
 شهیدی، محمد حسن و فرشاد گهر (۱۳۷۵)، روش تحقیق و مآخذ شناسی در علوم
 اجتماعی، انتشارات دانشگاه تهران.
- گمرک جمهوری اسلامی ایران، بررسی ابعاد قاچاق کالا و ارائه راهکارها با تاکید بر نقش
 گمرک، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت طرح و برنامه، دفتر برنامه ریزی و بهبود
 سیستم‌های گمرکی.
- ارمغان، سیمین (۱۳۸۸)، اثرات فرهنگی قاچاق کالا بر حاشیه‌نشینان شهری، ماهنامه اقتصاد
 پنهان، شماره هشتم.
- Agnew, R., (۱۹۹۹) A General Strain Theory of Community Differences in Crime
 Rates, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol, ۳۶, No. ۲.
- Asian Social Issues program, <http://www.asiasource.org/asip/about.CFM>, ۲۰۰۱.
- Blau, J. R., and P. M. Blau, (۱۹۸۲) the Cost of Inequality: Metropolitan Structure and
 Violent Crime, *American Sociological Review*, ۴۷, ۱۱۴-۱۲۹.
- Coit, K. (۱۹۹۴), Self – Help Housing for the Poor, A Cross, *Cultural Study*, Cities,
 No ۱۱.
- Nahiduzzaman, k. h. (۲۰۰۶) Housing the Urban Poor: Planning, Business and
 Politics, A Case Study of Duaripara Slum, Dhaka city, Bangladesh,
 Department of Geography, Faculty of Social Sciences and Technology
 Management, Norwegian University of Science and Technology (NTNU).
www.irica.gov.ir